

Motion till riksdagen 2009/10: MJ403

av **Jacob Johnson m.fl. (v)**

En jordbrukspolitik för framtiden

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Bakgrund.....	4
4	Den gemensamma jordbrukspolitikerna – CAP.....	4
5	En levande landsbygd – landsbygdsprogrammet.....	4
6	Jordbruk och jämställdhet.....	5
6.1	Internationellt.....	5
6.2	Småskaligt drabbas hårdare än storskaligt.....	5
6.3	Jämställdhet i det ekologiska lantbruket.....	6
7	Jordbruk och miljö.....	6
7.1	Klimat.....	6
7.1.1	Klimatbistånd.....	7
7.1.2	En handlingsplan för klimatåtgärder inom jordbruket.....	7
7.1.3	Energiskatter.....	8
7.1.4	Biogas och klimatsatsningar.....	8
7.2	Havsmiljö.....	8
7.3	Kemikalier.....	9
7.4	Biologisk mångfald.....	9
8	Ekologiskt jordbruk.....	10
8.1	En nedprioriterad fråga.....	11
8.2	Eko-förordningen.....	11
8.3	Tydligare öronmärkning av anslag till forskning inom eko-området.....	12
8.4	Satsningar på statistik inom eko-området.....	13
9	Jordbruk och rättvisa.....	13
9.1	Starka länder köper upp odlingsmark i fattiga länder.....	14
9.2	Exportbidragen leder till dumpning i utvecklingsländerna.....	14
9.3	Global Europe.....	14
10	Jordbruk och livsmedel.....	15
10.1	Köttkonsumtion.....	16
11	Genmodifierade organismer – GMO.....	17

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att CAP bör reformeras från grunden och att en parlamentarisk utredning bör tillsättas i detta syfte.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökade satsningar på det ekologiska jordbruket då det bidrar till en positiv och långsiktig landsbygdsutveckling.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhet inom det ekologiska lantbruket.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av flexibla mekanismer för att skapa incitament till lantbrukare och småbönder att minska sin klimatpåverkan.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om klimatbistånd.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram en handlingsplan över hur livsmedelsproduktionens klimatpåverkan kan minskas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riskerna med regeringens beslut att slopa skatten på handelsgödsel.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att enskilda EU-länder ska tillåtas gå längre i sin nationella kemikalielagstiftning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att i högre grad integrera jordbruket i miljöpolitiken för att minska förlusten av biologisk mångfald.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de ekologiska jordbrukssystemen bör få en större omfattning globalt då de genererar goda möjligheter för att skapa livsmedelssäkerhet och låg negativ miljöbelastning.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riskerna med regeringens nedprioriteringar av ekologisk produktion.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att använda sig av det nationella handlingsutrymme som finns i eko-förordningen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om anslag till forskning om ekologiskt lantbruk.

Fel! Okänt namn på

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den sociala aspekten bör beaktas i högre grad inom jordbruksforskningen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Jordbruksverket i uppdrag att ta fram ytterligare och utförligare statistik över produktion och konsumtion inom det ekologiska jordbruket.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör sluta rösta för exportbidrag inom EU samt avveckla dessa bidrag före 2012.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inkludera principen om samstämmighet fullt ut i Sverige såväl som i EU.¹
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en vegetarisk dag i veckan.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införande av ett nytt mål i EU om minskad köttkonsumtion med 25 % till 2020.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med syfte att finna bästa vägen för att minska köttkonsumtionen i Sverige.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riskerna med GMO.

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkandena 5, 11 och 18 hänvisade till UU.

3 Bakgrund

Jordbruket har en stor betydelse på många olika sätt. Det förser oss inte bara med livsmedel och bidrar till öppna landskap. Det utgör även en viktig faktor när det gäller biologisk mångfald och landsbygdsutveckling.

Det finns dock också stora risker med de jordbruk som bedrivs på ett sätt som orsakar miljöproblem. I dag är jordbruket en av de största källorna till utsläpp av växthusgaser, övergödning i sjöar, hav och vattendrag, läckage av kemikalier samt i vissa avseenden utarmning av den biologiska mångfalden.

4 Den gemensamma jordbrukspolitiken – CAP

Sveriges jordbrukspolitik styrs i praktiken från EU. EU:s medlemsländer följer den gemensamma jordbrukspolitiken (Common Agricultural Policy, CAP) som är ett av EU:s viktigaste politikområden. Hela 43 % av EU:s totala budget går till jordbruket. Syftet med den gemensamma jordbrukspolitiken är att garantera konsumenterna låga matpriser och producenterna rimliga löner. Däremot har man inte lyckats med att integrera miljö- och rättviseaspekter på ett tillfredsställande sätt varför politiken leder till negativ miljöpåverkan samt missgynnar och slår ut fattiga bönder i utvecklingsländer.

Vänsterpartiet anser att CAP måste reformeras från grunden och att en parlamentarisk utredning bör tillsättas inför den kommande översynen av CAP. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 En levande landsbygd – landsbygdsprogrammet

Landsbygdsprogrammet är en del av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Programmet varar mellan 2007 och 2013 och finansieras till hälften av EU och till hälften av respektive medlemsland.

Programmet syftar till att nå en konkurrenskraftig jord- och skogsbrukspolitik, förbättrad livskvalitet för landsbygdsboende samt satsningar på miljö och landskap. Förhoppningen är att detta ska leda till förbättrade nätverk och goda sociala relationer på landsbygden.

Landsbygdsutvecklingen påverkas även av vilken typ av jordbruk som bedrivs. Enligt en större brittisk undersökning av Safe (Sustainable Agriculture Food and Environment Alliance) skapar ekologiska jordbruk 23 % fler arbetstillfällen än vad konventionellt jordbruk gör. En anledning till detta är att många ekologiska bönder även engagerar sig i andra delar av livsmedelskedjan såsom förädling, marknadsföring och försäljning. En ökad tillgång till arbeten på landsbygden skapar en positiv utveckling. Ekologiska gårdar i sig

Fel! Okänt namn på

genererar en positiv bild av landsbygden, vilket lockar turister, och därmed ytterligare arbetstillfällen, vilket bidrar till en levande landsbygd.

Lantbruket har alltså en central roll för landsbygdsutvecklingen, vilket t.ex. beskrivs i rapporten *Organic Farming and Rural Development* (Van Der Plough & Renting, 2000). Slutsatser av liknande innebörd har förts fram i studien *Multifunctional farms and rural development* (Björklung & Milestad, 2006) där man menar att det mest effektiva sättet att gynna landsbygdsutvecklingen är genom småskalig livsmedelsförädling och försäljning.

Vänsterpartiet ser stora möjligheter inom satsningar på det ekologiska jordbruket eftersom det bidrar till en hållbar och långsiktigt positiv utveckling av landsbygden. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Jordbruk och jämställdhet

6.1 Internationellt

Den traditionella synen på lantbruket är att det är männen som sköter gården medan kvinnorna mer ses som lantbrukarfruar och inte som lantbrukare trots att kvinnorna är minst lika aktiva inom lantbruksföretaget som sina män. Även lantbruksorganisationerna har dominerats och domineras av män, detta trots att drygt två tredjedelar av världens jordbrukare är kvinnor. Lägg till detta att kvinnor i utvecklingsländer i genomsnitt arbetar mer än män (i Afrika och Asien i genomsnitt 13 timmar mer per vecka).

Kvinnors arbete inom jordbruket är alltså helt avgörande för världens livsmedelsproduktion. Arbetsituationen är dock problematisk. Kvinnorna har mycket sällan samma tillgång till samma nödvändiga resurser som männen har, och de äger sällan marken som brukas. Detta resulterar i att kvinnorna inte kan påverka sin egen arbetssituation och oftast har usla löner. De är även ofta utestängda från medlemskap i lokala kooperativ och jordbruksorganisationer och erbjuds inte utbildning för att förbättra jordbruket.

6.2 Småskaligt drabbas hårdare än storskaligt

Männen dominerar de stora och medelstora jordbruken med inriktning på exportprodukter. Kvinnorna arbetar istället i små jordbruk och producerar för de lokala marknaderna, vilket gör att de påverkas helt annorlunda av den internationella handeln och nya produktionsmönster än männen. Dagens jordbrukspolitik, som allt mer går över mot specialisering, gynnar således männen och missgynnar kvinnorna.

6.3 Jämställdhet i det ekologiska lantbruket

Enligt en undersökning gjord av Ekologiska Lantbrukarna har kvinnor en mer framträdande roll inom det ekologiska lantbruket än inom det konventionella lantbruket. Detsamma gäller aktiviteten inom de ekologiska organisationerna där kvinnor har en mer framträdande roll. Anledningen till detta kan vara att det oftare är kvinnor som tagit initiativ till omställning från konventionellt jordbruk till ekologiskt jordbruk. Enligt studien *Visions of Sustainability: Women Organic Farmers and Rural Development* (Sumner, 2003) som baserats på intervjuer med kanadensiska kvinnliga ekologiska lantbrukare anser kvinnor i högre grad att de sociala värdena som t.ex. det lokala samhället, mångfald och familjeliv är viktiga inom den ekologiska produktionen.

I en norsk undersökning (Björkhaug, 2004) var andelen kvinnor inom det ekologiska lantbruket dubbelt så hög som inom det traditionella. Dessa kvinnor var även i genomsnitt yngre med högre utbildning än männen inom det traditionella jordbruket.

Vänsterpartiet ser här en tydligt ökad jämställdhet inom jordbruket i takt med att det ekologiska jordbruket utökas. Även det faktum att det är yngre och mer välutbildade kvinnor som söker sig till denna typ av lantbruk skapar en positiv effekt på förnygringen på landsbygden. En ökad satsning på ekologisk produktion skapar således positiva effekter inom jämställdhetsarbetet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Jordbruk och miljö

Jordbruket påverkar miljön i både stort och smått. Den negativa påverkan från jordbruket handlar främst om utsläpp av växthusgaser, utsläpp av närsalter (gödslande ämnen såsom kväve, fosfor och kalium) till vattendrag, sjöar och hav, kemikalieläckage samt energiåtgång. Andra negativa påverkansfaktorer inom jordbruket är det farliga avfallet som genereras inom näringen såsom plast, förpackningar, metallskrot och spillolja.

7.1 Klimat

Jordbruket är en av de enskilda största källorna till de antropogena utsläppen av växthusgaser och står för 14 % av de globala utsläppen. Jordbruket är även en av de enskilt största orsakerna till avskogning varför utsläppen till följd av markanvändningsförändring och avskogning (som står för ytterligare 17 %) av växthusgasutsläppen även kan härröras till jordbrukets negativa miljöpåverkan. Det är därför mycket viktigt att jordbrukssektorn ingår i det klimatavtal som antas i Köpenhamn.

Mellan 1995 och 2005 ökade utsläppen av växthusgaser från utvecklingsländernas jordbrukssektorer med drygt 30 % till följd av icke hållbara jordbruksmetoder. En ökad satsning på en omställning till mer hållbara produkt-

Fel! Okänt namn på

ionsmetoder krävs för att hejda denna ökning. Möjligheten för fattiga bönder i utvecklingsländerna att klimatanpassa sitt jordbruk måste prioriteras och utvecklingen mot ökad odling av monokulturer bör motverkas. En potentiell möjlighet till minskning av växthusgaser är att öka kolbindningsförmågan i marken genom minskad plöjning, förbättrad hantering av gräsmarker och restaurering av förstörd mark. Andra möjligheter är mer effektiv gödsel användning, förbättrad vattenhantering, förbättrad risodling, trädplantering, ändringar i djurfoder samt hållbar användning av djurs genetiska mångfald.

De nuvarande CDM- instrumenten (Clean Development Mechanism) når dock inte de fattigaste bönderna varför omfånget måste öka och nya, flexibla mekanismer måste till för att skapa incitament till lantbrukare inklusive småbönder att minska sin klimatpåverkan. Kapacitetsuppbyggnad, teknologiöverföring och ekonomiska incitament är avgörande för att lantbrukare ska anta klimatåtgärder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.1 Klimatbistånd

Då jordbruket inte bara påverkar klimatet utan även påverkas av klimatet är det viktigt att jordbruket klimatanpassas. Klimatförändringar kommer med största sannolikhet att slå hårdast mot länder i syd, och då framförallt mot kvinnor eftersom de står för 70 % av jordens fattiga. Kortare växtperioder, magrare skördar, torra, extrema temperaturer, orkaner och översvämningar hotar jordbruket och de fattigas livsmedelsförsörjning.

Vänsterpartiet anser inte att det är de fattiga som skall betala för detta. De åtta rikaste länderna i världen, dvs. 13 % av jordens befolkning, står för 40 % av utsläppen av växthusgaser. Denna klimatskuld måste betalas tillbaka. Insatser måste till för att föra samman lokala anpassningsstrategier med pålitlig klimatinformation och på så sätt förbättra matproduktionen, säkra livsmedelsförsörjningen och undvika att de fattiga blir ytterligare lidande.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att införa ett nytt klimatbistånd för att stödja utvecklingsländerna och satsar 3 miljarder över tre år. Vi anser att principen om att förorenaren skall betala bör genomsyra alla miljö- och klimatområden. Regeringen har vid upprepade tillfällen hävdad att samma princip skall nyttjas. Dessvärre sker det inte i praktiken. Regeringens nya klimatsatsningar inom biståndsområdet räcker inte, och vi ser allvarligt på att dessa 1,3 miljarder kronor tas från det redan existerande biståndet. Vi anser att nya resurser måste till där jordbruket spelar en stor roll för en positiv utveckling såväl ur klimat- och miljösynpunkt som för fattigdomsbekämpning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.2 En handlingsplan för klimatåtgärder inom jordbruket

Vänsterpartiet anser att en handlingsplan för hur livsmedelskedjans, inklusive animalieproduktionens, klimatpåverkan kan minskas bör tas fram. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.3 Energiskatter

I dag sker en återbetalning av koldioxidskatten med 79 % för diesel som förbrukas i jordbruks- och skogsbruksmaskiner. I syfte att minska bränsleförbrukningen, och i synnerhet användningen av fossila bränslen, föreslår regeringen att den aktuella återbetalningen av koldioxidskatten successivt bör minska. Vi anser att de som lever upp till tydliga krav på minskade utsläpp ska kunna erhålla stöd till miljöförbättrande åtgärder som motsvarar den minskade återföringen av koldioxidskatten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.4 Biogas och klimatsatsningar

Enligt Klimatberedningen är produktion av biogas från stallgödsel en kostnadseffektiv åtgärd. Om rötning av stallgödsel ökar (till ca 50 % av all stallgödsel) kan det leda till en produktion av ca 1 TWh biogas. Det minskar koldioxidutsläppen med ca 0,4 miljoner ton per år (Energimyndigheten och Naturvårdsverket i underlaget till Kontrollstation 2008).

Vi anser, liksom Klimatberedningen, att ett investeringsbidrag till att utveckla biogasproduktion från stallgödsel och samrötning med upp till 50 % andra substrat bör genomföras. Regeringen har infört en särskild satsning på investeringsstöd till biogasproduktion inom ramen för landsbygdsprogrammet för att få igång gödselbaserad biogasproduktion. Vi anser att möjligheten att få investeringsstöd till biogasproduktion bör öka. Produktion av biogas från organiskt avfall i samhället, t.ex. hushållsavfall, bör också gynnas med investeringsbidrag. Med ett återinfört klimatinvesteringsprogram (Klimp) skulle biogasproduktion kunna gynnas ytterligare. Vänsterpartiet satsar 700 miljoner per år för ett återinförande av klimatinvesteringsprogrammet, vilket motioneras om i motionen Miljö – och rättvisa (2009/10: MJ468).

7.2 Havsmiljö

Jordbruket påverkar även våra vattendrag, sjöar och hav genom framför allt läckage av gödningsämnen såsom kväve och fosfor. Idag är övergödningsproblematiken den största och mest svårtlösta frågan gällande Östersjön. Kostnaderna för att åtgärda detta problem beräknas till mångmiljardbelopp. Det är därför ytterst viktigt att jordbruket inkluderas i arbetet med havsmiljöfrågor. En minskning av användandet av handelsgödsel skulle ge stora positiva resultat i våra sjöar, hav och vattendrag. Vänsterpartiet har därför länge föreslagit en 20-procentig höjning av skatten på handelsgödsel och bekämpningsmedel. Pengarna skall återföras till jordbruket genom miljöförbättrande åtgärder. På så sätt ökar incitamenten att ställa om till ett miljöanpassat jordbruk. Vi ser därför mycket kritiskt på regeringens beslut att slopa skatten på handelsgödsel, vilket går mot de ambitioner man uttalat kring miljöanpassningen inom jordbrukssektorn med hänseende på havsmiljön. Vi återför därför skatteintäkten på 270 miljoner per år. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Även satsningar på musselodlingar, odlingsfria zoner, återförande av fosforföreningar samt statliga bidrag till vattenvårdande insatser är några av de förslag som Vänsterpartiet lagt fram. (För mer information se *En sammanhållen svensk havspolitik*, 2008/09: MJ11).

Jordbrukets negativa miljöpåverkan kan minska genom att man sörjer för den naturliga mångfalden och landskapsvärden. Genom att välja lämpliga odlingsmetoder (bearbetning, gödsling m.m.) kan odlare påverka utsläppen av närsalter, kemikalier och växthusgaser.

7.3 Kemikalier

Farliga ämnen är antingen ämnen som inte finns naturligt eller ämnen som har en långt högre koncentration än vad som finns naturligt. Inom det konventionella jordbruket används kemikalier i form av bekämpningsmedel. Jordbruket är, efter industrin, den största konsumenten av bekämpningsmedel och står för drygt 18 % av den totala försäljningen i Sverige. Enligt SCB slog försäljningen av bekämpningsmedel alla rekord under 2008 då jordbrukarna köpte medel för över 5 miljarder hektardoser. Även användningen av svampmedel ökade rekordartat. Över 50 % mer fungicider användes under 2008 än under 2007. Detta trots att 2008 inte var särskilt besvärligt ur svampsynpunkt.

Osäkerheten kring många kemikaliers risker är stor. Mindre än fem procent av de drygt 100 000 kemikalier som finns på den europeiska marknaden idag har testats i någon större utsträckning. Därför anser Vänsterpartiet att det är av största vikt att substitutionsprincipen följs i alla lägen. Denna princip innebär att farliga kemikalier skall ersättas av säkrare alternativ om sådana finns. Vänsterpartiet anser även att konsumenter och alla som arbetar med kemikalier i industrin skall få maximalt med information. Slutligen anser Vänsterpartiet att enskilda EU-länder skall tillåtas att gå längre i sin egen kemikalielagstiftning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.4 Biologisk mångfald

Så mycket som två tredjedelar av Sveriges rödlistade arter har sin hemvist i de landskap som är formade av jordbruket. Betesmarker, ängar och åkrar bistår med biotoper som är livsnödvändiga för dessa arter. Dessvärre har tillgången på dessa områden minskat i antal i takt med att jordbruket blivit allt mer specialiserat och effektiviserat. I och med användningen av handelsgödsel har djurhållningen slutat vara nödvändig för gödslingen av jordbruksmarker varför djurhållningen har koncentrerats på färre och större jordbrukare, och många betesmarker växer därför igen. Produktionen har ökat i och med införseln av konstgödsel och bekämpningsmedel, vilket resulterat i att en miljon hektar åkermark har lagts ned under efterkrigstiden. Även användningen av bekämpningsmedel påverkar många arter negativt.

Om inte jordbruket anpassas till de förutsättningar som finns riskerar vi stora förluster av biologisk mångfald och därmed ekosystemtjänster. Vänsterpartiet anser därför att en politik där jordbruket integreras med miljöpolitiken är nödvändig för att komma tillrätta med de negativa effekterna av dagens jordbrukspolitik idag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Ekologiskt jordbruk

Det finns många olika åsikter om det ekologiska jordbrukets vara eller icke vara. Kritiker av ekologiskt jordbruk menar att det inte finns någon möjlighet att mätta jordens växande befolkning med ekologiskt lantbruk då avkastningen är drygt 45 % lägre än vid konventionellt jordbruk och att ekologiskt jordbruk således är omoraliskt. Man menar även att en ökad mängd grödor binder mer kol och på så sätt motverkar klimatförändringarna.

Förespråkarna å andra sidan menar att riskerna med det konventionella jordbruket är för stora för att hålla på lång sikt. Användning av handelsgödsel, bekämpningsmedel och förädlade utsäden resulterar i utarmning av den biologiska mångfalden, jorderosion, förorening av jord och vatten, övergödning med mera.

Enligt en forskningsrapport av amerikanska forskare från 2007 kan en omställning till ekologiskt jordbruk i den fattiga delen av världen öka produktionen med mellan 50 och 500 %. I den rika världen kommer dock produktionen att sjunka något, men sett globalt är en omställning till ett ekologiskt mer hållbart jordbruk bra både för miljön och för att möta den växande befolkningen.

Vi menar att det inte är mängden livsmedel som är huvudproblemet utan fördelningen av dessa. De faktorer som spelar roll i sammanhanget är bristande infrastruktur, finansiella intressen och orättfärdiga handelsavtal. I och med att små bönder i utvecklingsländer inte har råd att köpa handelsgödsel och bekämpningsmedel är ekologiska lantbruk det bästa verktyget för att möjliggöra självförsörjning. Enligt FN:s miljöprogram Unep kan ekologiskt jordbruk bidra till mer livsmedelssäkerhet än de flesta konventionella system. Liknande slutsats kom IAAKSTD (internationella panelen för värdering av landbruksvetenskap, forskning och teknik för utveckling) fram till vid mötet i Johannesburg 2008.

Vänsterpartiet menar att de ekologiska jordbrukssystemen bör få en större omfattning globalt då de genererar de bästa möjligheterna för att skapa livsmedelssäkerhet och minst negativ miljöbelastning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

8.1 En nedprioriterad fråga

Under de senaste åren har vi sett en tydlig tendens hos regeringen att prioritera ned frågan om ekologisk produktion. Inte bara har anslagen systematiskt plockats bort ur budgeten och tillförts regeringens nya satsning på "Det nya matlandet". Även landsbygdsprogrammets eko-stöd har minskat betydligt, från drygt 600 miljoner år 2006 till drygt 450 miljoner idag. Utöver detta försvåras situationen för ekologiskt producerande bönder till följd av Sveriges tolkning av den nya eko-fördraget. Avskaffandet av skatten på handelsgödsel är ytterligare ett typexempel på regeringens ställningstagande i frågan.

Vänsterpartiet ser en stor risk med de beslut som fattas och som försvårar utvecklingen av ett hållbart och ekologiskt lantbruk. En reform av jordbruket krävs för att komma tillrätta med de negativa effekter näringen genererar. Där är vi övertygade om att det ekologiska lantbruket kan spela en stor, positiv och avgörande roll. En utvidgning av denna typ av produktion är även ett steg på vägen för att nå miljömålen "Begränsad klimatpåverkan", "Giftfri miljö", "Ingen övergödning", "Ett rikt odlingslandskap" samt "Ett rikt växt- och djurliv". Miljömålen med dess delmål och etappmål är ett utmärkt redskap i miljöarbetet på nationellt såväl som på lokalt plan. Vänsterpartiet ser därför med stor oro på de tendenser som finns om att omformulera miljömålen och plocka bort etappmål såväl som delmål. Om detta kommer att bli fallet i den miljömålsproposition som väntas förloras motorn i hela verksamheten. Landsbygdsprogrammets målsättning har förändrats från att inkludera en ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet till att ha tillväxt som enda målsättning. Tendenserna är allvarliga och konsekvenserna långtgående. Vad som ovan anförs om riskerna med regeringens nedprioritering av ekologisk produktion bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.2 Eko-förordningen

I och med medlemsinträdet i EU påverkades de svenska reglerna kring ekologiskt lantbruk. Genom Krav finns idag i Sverige ett fungerande system för ekologiska produkter där hela branschen är samlad (Krav har 29 medlemsorganisationer där Naturskyddsföreningen, Djurens rätt, LRF, mejeriföretag, Ekologiska lantbrukarna m.m. är med). Drivkraften och initiativförmågan har stärkts inom Krav så att erfarenheter och kunskap utbyts på ett smidigt och enkelt sätt.

Krav är idag en av de mest betrodda och säkra ekologiska märkningarna på marknaden med en fungerande organisation och kontroll. I och med den nya eko-förordningen har regeringen förvånansvärt nog föreslagit (*Ny lag om ekologisk produktion, Ds 2009:27*) en försvårad, och kostsam, offentlig reglering. Detta är anmärkningsvärt och ologiskt då den ekologiska produktionen och konsumtionen har fungerat problemfritt och framgångsrikt. Redan i dagsläget är byråkratin kring kontrollen av ekologisk produktion invecklad, vilket lett till ökade kostnader. Vi ser en stor risk med att lagförslaget medför mins-

kat engagemang och minskade initiativ i en bransch som är viktig för den framtida livsmedelsförsörjningen.

Kontrollen av ekologiska produkter är en redighetsfråga, dvs. en kontroll av vad märkningen säger sig betyda. Det handlar bland annat om uteslutande av handelsgödsel och bekämpningsmedel. Det har således inte någon direkt koppling till hälsoaspekter utifrån livsmedelssäkerhet att göra. Det är därför olyckligt att man i det nya lagförslaget hanterar regler och kontroll av ekologisk odling som att det vore livsmedelssäkerhetsfrågor. Detta innebär att hanteringen av avvikelser och sanktioner följer lagen om livsmedelstillsyn. Anmärkningsvärt är även att denna reglering inte krävs av andra märkningar. Varken Svenskt Sigill eller Fair Trade kommer till exempel att omfattas av denna reglering.

Den nya eko-förordningen innehåller tolkningsmöjligheter och nationellt handlingsutrymme. De förslag som regeringen lagt fram är en ytterlighet av de tolkningsmöjligheter som förordningen öppnar för. Detta kommer sannolikt att påverka hela den ekologiska produktionen negativt. Enligt förslaget skall viktiga delar av kontrollerna och certifieringssystemet överföras på myndigheter. Myndigheterna kommer även att kunna reglera certifieringsorganisationernas avgifter, vilket är en fundamental del av certifierarnas ekonomi.

Utländska varor kommer däremot inte att utsättas för samma förändring i och med tjänstedirektivet och kravet på varors fria rörlighet varför inhemsk ekologisk produktion kommer att tappa i konkurrensmöjlighet. Resultatet är på så sätt motsatsen till den utveckling vi vill ha och behöver inom det ekologiska jordbruket, nämligen att gynna närproduktionen samt att öka konsumtionen genom att öka tillgängligheten och sänka priset. Regeringens förslag inskränker således den ekologiska produktionen ytterligare.

Det är synd att den svenska regeringen inte använder sig av de handlingsutrymmen som EU:s förordningar i många fall möjliggör för – särskilt när det sker på bekostnad av miljöhänsyn och en hållbar utveckling.

Vänsterpartiet anser att lagförslaget bör tas tillbaka och skrivas om. Man bör använda sig av det nationella handlingsutrymme som förordningen öppnar för och ta tillvara den dynamik och framgång som har varit utmärkande för Krav. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.3 Tydligare öronmärkning av anslag till forskning inom eko-området

I dagsläget finns det inte tillräcklig forskning om ekologisk produktion. De ekologiska bönderna måste således själva finna egna lösningar på praktiska problem såsom exempelvis hur man kan minska förekomsten av ogräs. Det finns även ett stort behov av att ta fram sorter och raser som är utvecklade för det ekologiska lantbruket. I dag klarar till exempel inte de konventionellt framavlade grisarna av utevistelsen på ett ekologiskt lantbruk eftersom de får ledproblem av att gå på ojämnt underlag. Dessa grisar har avlats på helt andra egenskaper då de inte har haft möjlighet att vistas utomhus.

Fel! Okänt namn på

Då meningarna om ekologisk produktion går så vitt och brett isär ser vi ett behov av ytterligare forskning inom området. Vänsterpartiet anser att en helhetssyn behövs där alla aspekter tas med (såsom det konventionella jordbrukets påverkan i och med handelsgödsel, kemikalier, utarmning av jordar, erosion, övergödning osv.) dvs. en livscykelanalys av det konventionella kontra det ekologiska jordbruket. Ökade anslag till forskning med ett bredare helhetsperspektiv krävs för att utveckla det ekologiska lantbruket inom ramen för befintliga anslag till Formas och Sveriges lantbruksuniversitet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Ytterligare ett område där det behövs mer kunskap är det ekologiska jordbrukets påverkan på sociala värden. I motionens stycke om en levande landsbygd (s. 1) uppmärksammas flera olika studier som alla visar på det ekologiska jordbrukets positiva samhällspåverkan på det sociala livet. Behov av ytterligare forskning behövs. I rapporten *Lantbruket och Människan* från Centrum för uthålligt lantbruk (Åsa Domeij, 2007) anger man att bristen på denna typ av forskning kan bero på en tendens bland jordbruksforskare att ägna sig åt naturvetenskap och ekonomi och därigenom missar den sociala aspekten.

Vänsterpartiet anser att det tredje benet i begreppet ”hållbar utveckling”, dvs. den sociala aspekten, bör beaktas i högre grad inom jordbruksforskningen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.4 Satsningar på statistik inom eko-området

Det finns idag en mycket begränsad tillgång på statistik vad gäller ekologiskt jordbruk. Organisationer som sysslar med ekologi får ytterst små bidrag för statistiskt arbete. Det samlade material som finns att tillgå kan enbart erhållas till en hög kostnad. För att möjliggöra en utveckling och en utökad kunskapsbank inom området krävs ökad statistiskt underlag varför Vänsterpartiet anser att regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att ta fram mer utförlig statistik över produktion och konsumtion inom ekologiska jordbruksområdet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Jordbruk och rättvisa

I dag står mellan 700 till 850 miljoner människor utan säker livsmedelsförsörjning. Enligt FAO har ca 210 miljoner människor i Indien inte tillräckligt med mat, trots att Indien är nettoexportör av livsmedel. I västvärlden har vi däremot ett överskott av livsmedel. Beräkningar visar på att uppemot hälften av all mat som produceras kastas. Samtidigt dumpar EU livsmedel i utvecklingsländerna till så låga priser att fattiga länder inte har möjlighet att investera i sin egen produktion. För dessa människor är utvecklingen av den inhemska livsmedelsproduktionen avgörande för att komma tillrätta med svält och fattigdom.

9.1 Starka länder köper upp odlingsmark i fattiga länder

Tillgången till jordbruksmark är mycket begränsad och varje år förlorar världen totalt 5–7 miljoner hektar jordbruksmark på grund av massproduktion och monokulturer, jordbruksmetoder som inte är anpassade till lokala förhållanden, användning av kemikalier, handelsgödsel och konstbevattning. Till följd av detta har starka länder börjat köpa upp jordbruksmark i fattigare länder för att säkra sin egen livsmedelsproduktion. De som säljer sin mark är de allra fattigaste länderna som, trots brist på livsmedel, lockas av pengarna och ibland även oljekontrakt och infrastruktursatsningar. Även privata storföretag går in i länder med svag ekonomi och köper upp gigantiska landområden. I de länder utländska investerare enligt lag är förbjudna att köpa upp mark hyr man genom långtidskontrakt – i vissa fall på upp till 99 år.

9.2 Exportbidragen leder till dumpning i utvecklingsländerna

För att garantera att de europeiska bönderna får avsättning för sina produkter köper EU upp produkter som inte kan säljas. Efter ett beslut i januari i år (2009) får de europeiska bönderna bidrag på 20 euro per 100 kilo mjölkpulver samt 50 euro för 100 kg smör. Totalt under 2008 uppgick bidragen till 10 miljarder svenska kronor.

De uppköpta varorna säljs antingen genom kampanjer på den europeiska marknaden, men allt som oftast säljs det ut till rabatterade priser till länder utanför EU. Problemet uppstår i och med att dessa priser är omöjliga att konkurrera med för dessa länders inhemska bönder. Resultatet är att den inhemska produktionen slås ut. Möjligheten att planera för framtidens produktionsmöjligheter begränsas därmed och marknaden blir helt beroende av EU.

Officiellt har Sverige varit mot dessa bidrag. Trots det har den svenska alliansregeringen röstat för exportbidragen i EU vid minst fem tillfällen. Produkterna som avses är fjäderfäkött, smör, ägg och mjölkprodukter.

Vänsterpartiet anser att regeringen omgående bör sluta rösta för exportbidrag inom EU samt verka för att EU avvecklar sitt absurda system med exportbidrag. Ett avvecklande av dessa bidrag bör genomföras innan 2012. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.3 Global Europe

Global Europe är EU:s nya handelsstrategi från 2006. Strategin är en del av Lissabonprocessen, vilken har som mål att göra Europa till världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi till 2010. EU:s medlemsländer skall tävla med varandra för att skapa ökad tillväxt både nationellt och gemensamt inom EU. Några av de huvudsakliga strategierna i Global Europe är att motarbeta tullar och andra handelshinder, säkra tillgång-

Fel! Okänt namn på

arna på naturresurser, trygga immateriella rättigheter samt stärka konkurrensen. Detta skall ske genom att stifta avtal med andra länder. Det är avtal som riskerar att innebära stora förändringar och begränsningar i avtalsländerna inom en mängd olika berörda områden.

Jordbruket är en näring som har globaliserats mycket under de senaste decennierna. Marknaden har riktat in sig allt mer på effektivisering genom specialisering på vissa produkter. Konsekvensen är att många länder producerar enstaka produkter såsom kaffe, soja, socker o dyl. Produktionen riktas alltså in på odling av enstaka grödor, så kallade monokulturer, och därmed blir länder helt beroende av export och import. Ur såväl miljösynpunkt som rättvisesynpunkt är detta mycket riskabelt. Monokulturer och storskaligt, konventionellt jordbruk leder på lång sikt till utarmade jordar, övergödda hav och vattendrag, ökad erosion och minskad biologisk mångfald. Länder som inte har möjlighet till självförsörjning utan blir helt beroende av import och exportregler är ytterst känsliga och beroende av de avtal som stiftas och som, dessvärre, allt för ofta är till de fattiga ländernas nackdel.

Global Europe strategin att avveckla tullar och andra handelshinder hotar den inhemska produktionen i främst utvecklingsländer eftersom resultatet är en ökad import istället för satsningar på miljöanpassad, inhemsk produktion. Utvecklingsländer behöver snarare tullar för att främja den inhemska produktionen och lyckas konkurrera med övriga marknaden. Enligt beräkningar kan avskaffandet av tullar medföra att så mycket som 20 % av de statliga intäkterna försvinner i vissa länder.

Ytterligare ett hot mot utvecklingsländerna i och med Global Europe-strategin är behovet av att säkra tillgången på naturresurser till Europas industrier. Uppköp av naturresurser (jord, gruvor, oljeutvinning) har ökat markant och risken är inte bara att invånarna förlorar sina tillgångar utan även att resurserna utnyttjas på ett ohållbart sätt med avskogning, förlust av biologisk mångfald, utarmade jordar samt ökade utsläpp av växthusgaser som konsekvens.

Den svenska regeringen stödjer Global Europe och dess långtgående handelsavtal.

Vänsterpartiet anser att det är av största vikt att principen om samstämmighet (Politik för Global Utveckling, PGU) tillämpas fullt ut i Sverige såväl som i EU. Mänskliga rättigheter och miljö måste skyddas i utformning av alla regelverk. Regelverken skall även anpassa utefter varje lands specifika behov. Dessa premisser gäller ej i realiteten, vilket är ett hot mot de mänskliga rättigheterna och mot möjligheten till och arbeta för en hållbar utveckling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Jordbruk och livsmedel

De klimat- och miljöutmaningar vi står inför idag kräver att vi måste ändra våra vanor i mångt och mycket. Kunskapen och vikten av att förändra transportsektorn är väl spridd. Dock är diskussionen om livsmedlens påverkan på

miljön och klimatet något som lämnats i skymundan. Det krävs en bättre förståelse för sambanden mellan mat, miljö och hälsa för att nå miljö- och klimatmål såväl som hälsomål och en fungerande livsmedelsförsörjning globalt.

10.1 Köttkonsumtion

Köttindustrin står idag för drygt 18 % av världens alla utsläpp av växthusgaser. Det är lika mycket som alla transporter runt om i världen. Ytterligare en aspekt som bör beaktas gällande köttkonsumtionen är åtgången på den begränsade jordbruksmark världen har att tillgå. 70 % av jordens jordbruksmark går idag åt för att odla foder till köttdjur. För att frigöra ytor för betande köttdjur skövlas regnskog, vilket är förödande ur såväl miljö, klimat och rättvisesynpunkt.

Det går åt oerhört mycket mer energi att framställa kött än vegetabilier. Enbart 25 % av den energi djuret får i sig från fodret återfinns i köttet efter slakt. De resterande 75 % går åt till livsuppehållande energi under tiden som djuret lever. Totalt sett utgör köttkonsumtionen enbart 15 % av den sammanlagda livsmedelskonsumtionen i världen där de rika länderna står för en markant majoritet.

Summerat går det åt 10 gånger så mycket resurser för att producera 1 kg kött som till att producera 1 kilo vegetabilier med samma proteininnehåll. Vegetabilierna kräver bara ca 10 % av den vattenmängd som köttproduktionen kräver. För att producera 1 kg nötkött går det åt mellan 13 000–16 000 liter vatten. Totalt nyttjar djurhållningen 8 % av världens vattenresurser. För att priset på ett bättre sätt skall spegla köttproduktionens

miljökostnader samt öka lönsamheten på spannmål motionerar vi i motionen Miljö och rättvisa (2009/10: MJ468) om införande av en miljöavgift på kraftfoder.

En ökad andel vegetabilier i kosten är inte bara bra ur miljösynpunkt utan främjar även hälsan. Livsmedelsverket rekommenderar att det alltid skall finnas ett vegetariskt alternativ i skolan som alla elever får ta av. Detta exempel har bland annat Oskarshamns kommun anammat.

Vi vill uppmuntra till en ökad andel vegetarisk kost inom offentlig sektor vilket kan resultera i positiva effekter på såväl miljö, hälsa som framtida matvanor. Vänsterpartiet föreslår därför att kommuner bör uppmuntra vegetarisk kost genom att, precis som Oskarshamns kommun, alltid servera en vegetarisk rätt. Ett annat alternativ är att, likt den belgiska staden Gent, införa en vegetarisk dag i veckan. Detta är ett sätt för kommunerna att minska sin klimatbelastning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sedan 1950-talet har köttkonsumtionen ökat med 500 % på global nivå, från 44 miljoner ton till 250 miljoner ton. Varje år slaktas 50 miljarder djur i världen. I Sverige har vi ökat vår konsumtion av kött med över 50 % mellan 1990 och 2005. Naturvårdsverket har i slutrapporten *Att äta för en bättre miljö* (1997) kommit fram till att svenskarna i framtiden endast bör äta fjärdedelen av all den mat av kött, fågel och korv som i dag konsumeras av hållbar-

Fel! Okänt namn på

hets- och rättviseskäl. Även konsumtionen av mjölkprodukter måste minska med ungefär en fjärdedel.

Vänsterpartiet anser att en förändring av matvanorna måste till för att möjliggöra livsmedelsförsörjning till jordens växande befolkning samt för att minska utsläppen av växthusgaser och hejda klimatförändringarna. Detta är en betydande påverkansfaktor som inte längre går att bortse från i miljö- och klimatarbetet såväl som ur rättvise- och fördelningssynpunkt. Vi föreslår därför införande av ett nytt mål för EU om en minskning av köttkonsumtionen med 25 % till 2020. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En utredning bör tillsättas för att finna bästa tänkbara väg att minska köttkonsumtionen i Sverige. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Genmodifierade organismer – GMO

Genmodifierade organismer, GMO, är organismer där man målmedvetet ändrar arvsmassan med syfte att skapa vissa egenskaper. Förespråkare menar att användningen av GMO kan möjliggöra ökad produktion eftersom dessa organismer oftast skapas för att vara mer tåliga och föröka sig i snabbare takt.

Genmodifierade grödor sprids nu i snabb takt till bönder i fattiga länder, samtidigt som transnationella företag arbetar med att ta patent på de framavlade grödorna. På så sätt kan en bonde som börjar odla en GMO-gröda bli tvungen att betala avgifter till företaget som har patent på grödan.

Ett antal olika undersökningar har visat på att befolkningen i Sverige såväl som inom EU är motståndare till genmodifierade organismer. Vi ser därför allvarligt på att den svenska regeringen röstat ja till nya GMO:er i EU ur demokratisk synvinkel.

I och med att osäkerheten om konsekvenserna av införande av främmande organismer är stor är det även förvånansvärt att den svenska regeringen har låtit försiktighetsprincipen stå tillbaka i frågan. Sju EU-länder har infört nationella förbud mot vissa GMO-produkter av hälso- och miljöskäl. Sverige har konsekvent röstat mot att dessa länder skall få införa det nationella förbudet.

Vänsterpartiet anser att följande bör göras för att minimera riskerna med GMO:

- ? Sverige bör verka inom EU för att utforma EU till en GMO-fri zon.
- ? Regeringen bör i en demokratisk process ge riksdagen möjlighet att ta ställning i grundläggande GMO-frågor.
- ? Alla varor på marknaden som innehåller GMO måste få en tydlig märkning.
- ? Etablera en ekonomisk fond för att kompensera för de skador som spridning av GMO förorsakar.

Fel! Okänt namn på

För fler och mer detaljerade förslag, se *Genetiskt modifierade organismer*, 2007/08: MJ425.

Vad som ovan anförts om åtaganden för att minimera riskerna med GMO bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 september 2009

Jacob Johnson (v)

Wivi-Anne Johansson (v)

Kent Persson (v)

Peter Pedersen (v)

Gunilla Wahlén (v)